

Redaktør: M gr. I r g e n s. Medarbeidere: mgr. Dr. Karl Kjelstrup, dominikanerpater A. Lutz, Sigrid Undset, Lars Eskeland

„St. Olav“ utkommer en gang ukentlig. Abonnement både for inn- og utland tegnes på alle postkontor eller direkte, skriftlig i ekspedisjonen, Akersveien 5. Abonnementspris kr. 2,50 pr. kvartal forskuddsvis betalt. for utlandet tillegg av vedk. lands avisporto. Opsigelser må være eksp. ihende senest 14 dager før hvert kvartalskifte. Annonser må være innsendt innen søndag aften, manuskript innen fredag aften.

„St. Olav“'s telefoner: Redaksjon og ekspedisjon: 23743 Redaktøren privat 14161 Redaksjonssekretæren privat 17340 — „St. Olav“'s ekspedisjon og forlag, Akersveien 5 1, åpent torsdage fra 10-2 og 4-7. Lørdager fra 10-1. De øvrige dage fra kl. 10-4 Utbetalinger kun tirsdag kl. 3-4.

INNHold: Hyrdebrev for fasten 1936. — Moder Gordiana 70 år. — Penge -! — Et kirkehistorisk spørsmål og - et svar. — Jutlandia docet - Jylland belærer. — I kikkerten. — Filmen «Kirken gjennom to tusen år». — N. K. K. F. — Stenhuset i Gran. — Herhjemme. — og derute.

Hyrdebrev for fasten 1936

Fortsatt fra forrige nr.

Høitelskede i Herren.

II.

Men, høitelskede i Herren, det er ikke alene Kirkens vigslede tjenere som tar del i Kristi prestedømme, nei også alle troende blir ifølge apostlen Petri ord til de første kristne, delaktiggjort i det: «I er en utvalgt slekt, et kongelig prestedømme» (1 Pet. 2,9), «et hellig prestedømme til å frembære åndelige ofre som finner velbehag hos Gud ved Jesus Kristus» (1 Pet. 2,5).

Også den hellige Johannes kaller i sin Åpenbaring flere ganger de troende eller de hellige for prester (1,6. 5,10; 20,6). Og apostlen Paulus formaner de kristne: «Fremstill eders legemer som et levende, hellig, Gud velbehagelig offer: dette er eders åndelige gudsdyrkelse» (Rom. 12,1).

Det almindelige eller åndelige prestedømme som gjelder for alle kristne er altså uttrykkelig fremhevet i det Nye Testaments skrifter. Og kirkefedrene minnet atter og atter de troende om denne viktige bibelske sannhet. Således sier den til Augustin: «Så som vi alle kalles kristne på grunn av dåpens hemmelighetsfulle salving, så er vi også alle prester» (De civ. Dei, lib. 20. c. 10).

Likeså blev denne lære fremholdt av kirkelærerne i middelalderen, navnlig av den største blandt dem, den hellige Thomas av Akvino: «Den kristne legmann, skriver han, er åndelig forenet med Kristus ved troen og kjærligheten, men ikke ved den sakra-

mentale fullmakt, og derfor har han et åndelig prestedømme til å frembære åndelige offer» (Sum. theol. 3a,1,ad 2).

I oldtiden var de kristne sig denne lære fullt ut bevisst og derfor var medarbeidet i apostolatet en helt selvfølgelig ting for dem. De trengte ingen oppfordring til å arbeide for Kristi rike. Det var for dem en helt naturlig plikt å føre andre til Kristus, en plikt som hadde sitt utspring i det faktum at de var blitt lemmer på Kristi legeme, i den bevissthet at de selv var blitt forløst ved Jesu Kristi prestelige virksomhet og derfor hadde del i hans prestedømme.

Læren om legfolkets eller det almindelige prestedømme trådte dessverre i bakgrunnen hos de katolske teologer ved protestantismens opståen. Protestantismens forkjempere fremhevet nemlig det almindelige prestedømme på bekostning av det sakramentale, som de helt nektet, og derfor blev de katolske teologer særlig innstillet på å legge vekt på det egentlige sakramentale prestedømme, uten dermed å nekte det almindelige som de for det meste forbigikk i taushet.

Kirken selv har dog aldri tapt denne sannhet av syne, men uttrykkelig forkynt den i sin liturgi, i sine messe- og breviarbønner, og det hører med til troslæren, at Kristus er den evige kongelige prest som selv var offergave og at både Herrens vigslede

tjenere og legfolket har del i Kristi kongelige prestedømme, om enn i forskjellig grad.

I nutiden blir det almindelige prestedømme igjen betonet med all kraft. Det er fremfor alt vår nuværende pave, Pius XI, som med særlig varme har appellert til legfolkets prestedømme og minnet om denne bibelske og tradisjonelle lære: «I Kristi prestedømme, sier han, og i plikten til å sone og ofre deltar ikke alene de som får lov til å være vår yppersteprests Jesu Kristi tjenere ved frembæringen av hint rene spiseoffer som frembæres for Herren alle steder fra solens opgang inntil solens nedgang. Nei, også hele det kristelige folk, med rette betegnet av apostelfyrsten som en utvalgt slekt og et kongelig prestedømme, må frembære ofre både for sig selv og for hele menneskeslekten for syndenes skyld, likeså godt som hver prest og yppersteprest som er tatt ut blandt menneskene og innsatt for menneskenes anliggender hos Gud . . . Kristus har gjort oss til et kongedømme, til prester hos Gud Fader» . (Encycl. Miserentissimus Deus).

Det er således den Hellige Skrifs, Kirkens og hele den kristne tradisjons uttrykkelige lære at både legfolk og prester blir delaktiggjort i Kristi evige prestedømme, like så sikkert som de er lemmer på Kristi legeme, og at deres prestedømme er vesentlig det samme fordi det er en deltagning i Kristi ene prestedømme, skjønt det er grads forskjellig fordi prestene ved deres sakramentale vigsel får særlige fullmakter, som det almindelige prestedømme ikke innebærer.

*

Ja, høitelskede i Herren, både vi Herrens vigslede tjenere og I legfolk, både menn og kvinner, vi er alle prester. Det er vår felles oppgave å føre menneskeslekten til Gud og forbinde den med Gud og gjøre den lykkelig i Gud. Kristus har kjøpt oss alle med sitt blod og kalt oss fra mørket til sitt underbare lys, forat vi skulde være hans eiendomsfolk og forkynde hans store undergjæringer.

Det er et åndelig prestedømme de troende har del i. Dåpens sakrament er deres vigsel til prester, og Fermingen er deres salving til prestedømmets apostolat. Likesom prestevigslens meddeler presten ikke bare forøkning av den helliggjørende nåde, men gir ham særlige fullmakter over Kristi virkelige og over Kristi mystiske legeme, så bevirker dåpen og fermingen hos de troende ikke bare meddelingen av nåden, men gir dem en spesiell plass i Kristi samfund og setter dem for alltid i forbindelse med Kri-

sti prestedømme, selv om de skulde tape det indre nådeforhold til Kristus.

Skjønt det almindelige prestedømme i langt mindre grad får del i Kristi prestedømme enn det sakramentale og ikke gir spesielle fullmakter hverken over Kristi virkelige eller over Kristi mystiske legeme og derfor heller ikke skaper nogen egen stand, så er det dog et sant prestedømme som blir forlenet de troende ved dåpen og fermingen. Enhver dåp er således en vigsel til Kristi prestedømme, fordi den døpte derved blir tatt bort fra den profane verden, viet til Kristus og bemyndiget til de gudstjenstlige handlinger, som ligger innbefattet i et Guds barns kall. Og dette prestedømme høines ytterligere ved fermingens segl, idet dette gir de troende rett og plikt til å medarbeide på Guds tempels bygning, i apostolatet for Kirkens utbredelse.

Således har ethvert lem, som er forbundet med Kristus til ett legeme, kongelig presteblood i sine årer, og er vigslet til Guds tjeneste og til arbeidet for Kristi rikes fremme. Treffende sier derfor den hellige Abogardus, biskop av Lyon: «Alle troende er den høieste prests lemmer . . . Ved ham er de blitt for Faderen et kongedømme og prester, og kalles en utvalgt slekt, et kongelig prestedømme, og de er én prest under ett overhode» (S. Abog. De privilegio et jure sacerdotii). Herlig har også den hellige Augustin uttrykt den samme tanke: «Alle kristne blir salvet, skriver han: alle er vi i Kristus og tilhører ham og er Kristus, ti først hode og legem til sammen er den hele Krstus» (in Ps. 26).

Av alt dette blir det oss klart at de kristnes vidunderlige enhet som lemmer på Kristi legeme og som de helliges samfund har sitt utspring i deres felles deltagning i Kristi prestedømme. Det er fra denne store prestelige familie, fra denne «utvalgte slekt», at Kristus utvelger noen til spesielt å være bærere av den autoritet uten hvilken intet samfund kan bestå og til å være forvaltere over hine overnaturlige gaver, uten hvilke det kristelige samfund ikke kunde fortsette Guds verk. Men alle troende uten undtagelse er levende stener som er festet på hovedhjørnesteinen og former det åndelige tempel, det hellige kongelige prestedømme, og fra denne solidariske enhet med sin yppersteprest utgår de troendes apostoliske bønn og virke, deres kjærlighet og hengivenhet til Kristi kirke.

*

I vil lett kunne forstå, høitelskede i Herren, hvilken betydning denne lære får for vårt praktiske liv.

På grunn av Kristi prestedømme som vi alle blir delaktiggjort i, blir hele det kristne liv til en slags liturgi og enhver god handling til en kultushandling. Alt blir da preget av gudsdyrkelsens karakter og får overnaturlig vigsel og verdi. Og apostlen Pauli lære om at de kristne skal være den Hellige Ånds tempel, Guds levende tempel, får ennda en dypere betydning for oss. Vi er ikke bare Guds tempel fordi Gud bor i oss med sin nåde, men også fordi «vi skal fremstille oss som et levende, hellig, Gud velbehagelige offer», omdanne alle våre handlinger til gudstjenestelige eller liturgiske handlinger.

Og vi trenger dypere inn i læren om Kristi mystiske legeme: Kirken er alle kristnes sammenslutning i ypperstepresten Kristus, i Kristi mystiske legeme. Den Hellige Ånd er dette legemes sjel, og liturgien er dets vesentlige funksjon, dets livsytring. Når således den hellige Thomas av Akvino skriver at «hele den kristne religions kultus eller liturgi har sitt utspring i Kristi prestedømme» (Sum. theol. 3a, 63,3), så gjelder dette for hele det kristne liv, som på grunn av deltagningen i dette prestedømme, selv blir til liturgi, til vedvarende gudstjeneste.

Herlig kommer det kristne fellesskap til ytring i denne lære. Like som Kirken selv, har også den katolske liturgi til mål å slutte de kristne sammen til en organisk enhet i Kristus. Og hver kristen som tror, ber, elsker, lider, forretter en liturgisk handling som ikke alene gagnar ham selv, men hele legemet. Ja hele Kirken og hver enkelt som ved dåpen er blitt innforlemmet i Kristus, tror, ber, elsker og lider med ham. Derav følger det kristne fellesskap i alle åndelige goder som går ut såvel fra Kirken selv som fra hvert enkelt medlem.

Den hellige Eukaristi er både centrum og middel for denne gudstjenstlige enhet. Er ikke hensikten med Eukaristien å virkeliggjøre den kristne enhet i Kristi mystiske legeme? Eukaristien, både som offer og som kommunion, er det sakrament som forener alle med Kristus og alle sig imellem. Det er også av den grunn at den er kjærlighetens sakrament i ordets fulle betydning. Den er både det mest individuelle og det mest sociale sakrament: det mest individuelle fordi Kristus i det forener sig personlig med enhver, det mest sociale fordi det er ved Kristus at alle kristne blir sammensluttet til en organisk enhet. Derfor er også de handlinger som forrettes med henblikk på Eukaristien, såsom deltagning i messeofret og mottagning av den hellige kommunion, de mest liturgiske eller prestelige handlinger, likesom det sakramentale prestedømme drei-

er sig helt om dette store sakrament, som er kilden både til dets ophøiede verdighet og dets makt over Kristi mystiske legeme.

Måtte vi da, høitelskede i Herren, forstå av hele vårt liv å lage en gudsdyrkelse, en gudstjeneste. Hvor uendelig rikt vilde ikke vårt åndelige liv bli, hvor verdifullt i Guds øine om vi trengte inn i dyppet av Kristi, vår yppersteprests, mysterier og bad med ham, ofret, elsket og led med ham. For en herlig tanke at vi alle er Kristi prester som kan ofre Ham og oss selv til Gud Fader ved hver bønn og hver handling og således sone for oss og for hele menneskeslekten. Ja, om vi var oss dette levende bevisst, hvor innerlig vilde vi da ikke forene oss med presten når han under den hellige messe ber denne vidunderlige bønn: «Vi, dine prestelige tjenere, o Herre, men også hele ditt hellige folk ofrer til din herlige majestet av dine gaver en ren, hellig og uplettet offergave, det evige livs hellige brød og den evige frelses kalk».

*

Deltagningen i Kristi prestedømme innebærer også retten og plikten til apostolatet, til den katolske aksjon. Apostolatet er jo en av prestedømmets livsytringer. De troende, som ved dåpen en gang for alle er blitt innforlemmet i den guddommelige yppersteprest og ved feringen blitt forpliktet til bekjennermot, har det store ansvar å gi vidnesbyrd om Kristus og å medarbeide på Guds tempels bygning. Det er deres livs store plikt. Mennesker som er stolt av å bære Kristi navn kan ikke annet enn med begeistring gå inn for Kirkens sak og støtte sine presters virke av al kraft. Origenes har efterlatt oss et herlig vidnesbyrd om de kristnes apostoliske iver i det tredje århundre: «De kristne, skriver han, opbyr alt det de kan for å utbrede troen over den hele verden. Derfor gjør nogen sig formelig til livsoppgave ikke alene å gå fra by til by, men fra landsby til landsby for å vinne nye troende for Herren».

Hvor langt er vi ikke kommet bort fra disse kristnes begeistring for Guds rikes fremme! Alle prekeners som er blitt holdt verden over har ikke hatt så megen betydning for troens utbredelse som disse kristnes trosiver eller som de gode kristnes oppbyggelige eksempel, deres liv i bønn og arbeide.

Det kreves ikke av oss at vi skal reise fra landsby til landsby for å vinne nye troende, nei, det kreves kun at vi skal hjelpe og støtte prestenes arbeide, først og fremst ved et liv efter troen, som er den herligste apostelpreken. Ennvidere ved vår deltag-

ning i Kirkens og menighetens liv, idet vi derfor er rede til å sette tilside vår smålige, egoistiske interesser, villige til å ta på oss og tilgi av hjerte de ydmykkelser, krenkelser og fornærmelser vi ved en eller annen misforståelse kan bli gjenstand for. Uten et aktivt og effektivt legmannsapostolat kan troen ikke vinne frem, det kristne liv ikke slå dype røtter i samfundet.

Når vi i våre dager ikke sjelden er vidner til at en bagatell, f. eks. en formentlig fornærmelse fører til det at man helt trekker sig tilbake fra menighetslivet, ja selv går til utmeldelse av Kristi kirke, så er det en sørgelig foreteelse som må virke forstemmende på oss alle. Det vidner om hvor lite det kristne fellesskap med Frelseren er trengt inn i vår bevissthet, hvor liten forståelse vi har av de plikter som fremgår av dåpens og feringens mottagning, som har gitt oss del i Kristi prestedømme, innforlemmet oss i ham og merket oss med hans segl til evig tid.

*

Høitelskede i Herren, i korthet har jeg fremholdt for eder læren om Kristi prestedømme, vår alles deltagning i det og nogen av de plikter dette innebærer for oss. Måtte alle ta sig denne lære til hjertet. Måtte alle derved bli styrket i tros livet, i sin kjærlighet og hengivenhet til den evige yppersteprest, i sin troskap mot hans hellige kirke og i sin iver for å fremme den blandt menneskene.

Den treenige Guds velsignelse stige rikelig ned over eder alle og forbli hos eder alltid. Amen.

Nærværende hyrdebrev blir å oplese i alle kirker og offentlige kapeller på de to første søndager i Fasten både i fromessen og i heimessen.

Gitt i Oslo den 25. januar 1936.

† J a c o b M a n g e r s.
Biskop av Selja.
Apostolisk Vikar.

Moder Gordiana 70 år.

Fra Tromsø har vi mottatt følgende: Moder Gordiana, priorinnen for St. Elisabeth-hospitalet i Tromsø, fyller mandag den 9. mars 70 år. Hun er født i Pakowsko (Schlesien) og kom i 1890 som sykepleierske til St. Vincenshospitalet i Hammerfest. 1911—21 hadde hun sitt virke i Tromsø og blev utnevnt til St. Elisabeth-hospitalets priorinne i 1933. Hun er kjent og avholdt som et godhjertet, offervillig og hjelpsomt menneske. Vi gratulerer med dagen.

K.

«St. Olav» føier sine lykkønskninger til.

Penge — !

(Efter Pierre l'Ermite.)

Jeg hilser Dig, penge —!

Fordi Du er den nyttige tjener hvad enten Du kommer kledd i drakt av gull, sølv, kobber eller papir.

Jeg hilser Dig, penge —!

Fordi Du er det godes verktoil.

Ti du gir mennesket trygge jordiske kår og uavhengighet for sig og sine.

Og Du skaper for menneskenes barn anledning til å kunne få utvikle den begavelse, Gud har gitt dem, op på videnskapens rene høider eller inn i kunstens store tempelhall.

Likesom Du skjenker menneskene evne og makt til gjennom handel og industri å skaffe arbeid for mange hender.

Jeg hilser Dig, penge —!

Men særlig fordi Du er den guddommelige kjærlighets håndlanger når Du gir varme i vår fattige nestes kalde stue, brød på hans nakne bord, klær på hans forpinte legem.

*

MEN —

Hvor forferdelig er Du ikke når du ikke mer er tjener, men herre!

Når Du blir tyran —.

Når Du ikke mer er middel, men mål!

Våre fedre — de så Dig an slik de så den tjener an de festet til sine hjem. De spurte:

«Hvor kommer Du fra? Er Du ærlig erhvervet?»

Og kunde Du ikke gjøre rede for Dig, så sa de:

«Gå — vi vil hverken eie eller ha Dig!»

Men vi — vi ønsker ikke å vite beskjed om Din fortid, om hvorfra Du kommer. Straks vi aner Ditt nærvær slås alle våre dører op:

«Kom inn — vær velkommen, Du vår mektige Herre! For uten Dig gir livet oss intet — men med Dig gir livet oss alt!»

Jeg forakter Dig, penge —!

Ti Du er en tyv — Du har stjålet vår fred!

Jeg hater Dig, penge —!

Hvor mange tårer, hvor megen skam er ikke Du årsak til!

Du hisser borger mot borger, så samfundene sønderrives av klassekamp.

Du gjør kjærlighet til en salgsvare og Din løgn forgifter kysset.

I blod kveler Du de stemmer som Du først har kjøpt — hvor mange mennesker vilde ikke nu gi alt for intet å ha tilvendt sig av Ditt rike!

*

Et kirkehistorisk spørsmål og — et svar.

Under ovenstående titel leser vi i «Christiansands Tidende» for 3. mars nedenstående «spørsmål og svar», som vi herved gjengir in ekstenso.

Red.

Vi har fra en byens mann mottatt følgende noe kuriøse inserat:

Herr katolsk sogneprest, dr. Karl Kjelstrup, anmodes her ved om å opplyse i dette blad hvad årsaken kunde være til at kirkeforsamlingen i Laodikæa år 364 efter Kristi fødsel besluttet, at Barnabas brev og Hermes Hyrdebrev skulde utgå av den nye testamentlige samling, skjont de hadde plass i denne samling efter Johannes Åbenbaring helt fra den Apostoliske tidsalder (se således i det bekjente Sinai-bibelhåndskriftet).

Svar utbedes i dette blad lørdag 29. februar.

Mange statskirkelige interesserte.

Dette sendte vi sogneprest Kjelstrup som sendte oss følgende:

Skjønt der neppe er mange av bladets lesere som interesserer sig for et spørsmål som dette, skal jeg med redaksjonens velvillige tillatelse likevel etterkomme Deres ønske om et svar i dette blads spalter.

Deres spørsmål går ut fra den feilaktige forutsetning at der helt fra aposteltiden bestod en ensartet kanon (d. v. s. avsluttet samling) av de nytestamentlige skrifter. Dette var ingenlunde tilfelle. De samlinger som forelå her og der, innen den autoritative fiksering fant sted på kirkeforsamlingen i Kartago i 397 — var høist forskjellig både hvad utvalg og størrelse angår. De store, ledende menigheter (Roma, Antiokia, Tessalonika, Alexandria og Korint) søkte nok ved utveksling av manuskripter og lån fra andre menigheter å supplere sine egne samlinger av nytestamentlige skrifter, men usikkerheten om hvad der skulde ansees som inspirert og hvad ikke vedvarte helt til kirkeforsamlingene i Hippo og Kartago gjorde en ende på den ved å fastslå den nytestamentlige kanon. En av vår tids største autoriteter i dette spørsmål, professor James K. Reid, sier derfor: «The idea of a complete and clear-cut canon of the New Testa-

ment existing from the beginning, that is from Apostolic times, has no foundation in history. This want of an early fixation of the Canon left room for variations and doubts, which lasted far into the centuries». Han tilføier at det bare var de fire evangelier og tretten brever av apostelen Paulus, om hvis «inspiration» der var noenlunde enighet.

Det er derfor aldeles uriktig, når De sier at både Barnabas-brevet og Hermes' hyrdebrev har vært ansett som inspirerte helt fra den apostoliske tidsalder. Det hersket tvertimot stor uenighet om dem begge. Det nytter ikke her å henvise til Sinai-manuskriptet (Codex Sinaiticus), ti det skriver sig bare fra det 4. århundre. Faktum er at f. eks. Barnabas' brev i de første århundrer bare var kjent i Alexandria, og selv der var meningene delte om dets ekthet og inspirasjon. Av innholdet fremgår det at brevet med urette bærer Barnabas' navn, da det først er skrevet omkring år 150 og antagelig er av alexandrinsk opprinnelse. Det omtaler nemlig i kap. XVI, 3—5 den befaling keiser Hadrian gav i året 130 om å gjenreise templet i Jerusalem og gjøre det til en helligdom for Jupiter. Og i kap. IX, 4 omtales den samme keisers forfølgelse av jødene og forbud mot omskjæring. Forfatteren er ikke fortrolig med den mosaiske ritus (jvfr. kap. VII), så han neppe kan være av jødisk herkomst. Meget tyder på at han var alexandrinere. Både Klemens av Alexandria († 220) og kirkefaderen Origenes († 253) omtaler derfor også uenigheten om brevets ekthet og inspirasjon.

Øivad Hermes' hyrdebrev angår, nød det i oldkirken større anseelse enn Barnabas-brevet. Det finnes både i Codex Sinaiticus (4. årh.) og i Codex Claromontonus, og det citeres som inspirert av kirkefedre som Ireneus og av Tertullian. Klemens fra Alexandria omtaler skriftet med ærbødighet, men medgir at «mange betrakter det som uekte». Origenes mener at forfatteren er den Hermas som omtales av apostelen Paulus i Rom. XVI, 14, men den almindelige mening blands eksegetikerne er at skriftet blev forfattet omkring år 130 e. Kr. Det inneholder mange vakre uttalelser, men man sporer tydelige reminiscenser fra andre og eldre hellige skrifter som Jakobs brev, Efeserbrevet og Johs. Åpenbaring. — Tertullian sier likefrem at dette skrift ikke nyter så stor anseelse som Barnabas-brevet, og at der er mange menigheter som regner det blandt apokryferne og ikke vil vite noe av det. Dette er naturlig nok, da skriftet — det vakre etiske innhold ufortalt — er meget uklart i dogmatisk henseende og lett kan gi høve til alvorlige misforståelser. Således høres det ut som om forfatteren ikke skjølner mellom Sønnen og den Hellige Ånd, tror at den Hellige Ånd er blitt menneske o. s. v. Kirken hadde derfor skjellig grunn til ikke å opta skriftet i den nytestamentlige kanon.

Jeg håper denne redegjørelse er tilfredsstillende. Noen tid til ytterligere å drøfte spørsmål av denne art har jeg ikke.

K. Kjelstrup.

Vi skylder å gjøre oppmerksom på at når innsenderens ultimatum-artede tidsfrist er øverskredet, skyldes det ikke hr. Kjelstrup, men oss!

(Anm. av «Chr. T.»s red.)

O, hellige Frans, hvor vi forstår at Du ikke tillot Dine disipler å ha en lomme for at den ikke skulde friste dem til å stikke noe i den!

*

Salige de mennesker som vet å gi penger den rette plass —

som kan eie penger uten å eies av dem!

Ti de mennesker — og k u n d e — er frie!

Jutlandia docet — Jylland belærer.

I «Nord. Ukebl.» nr. 10 finner vi en artikkel av pastor P. Schindler — hvis overskrift: «Jutlandia docet» er så berettiget at vi tillater oss åiføre artikkelen norsk sprogdrakt og omplante den her, da den også kan gi oss heroppe noe å tenke på.

Pastor Schindler omtaler nemlig den løsning man i Aalborg har funnet for den oppgave å skaffe katolikker i det nordligste Jylland, nærmere presisert i byene Fredrikshavn, Hjørring og Sæby, et verdig sted å overvære den hellige messe. I alt finnes der ca. 30 katolikker på denne egn, som regelmessig besøkes av en prest fra Aalborg — men messen måtte stadig leses i private hjem, hvilket ikke er ideelt i lengden.

«Så påtok et par interesserte katolske familier sig å skaffe et lokale og man fikk leie en fhv. barbersalong i første etasje i en gård i Fredrikshavn. Man endret formen på vinduene og overdro kunstneren Hermann Petersen fra Aalborg å dekorere rummet. Alt inventar: alter, benker, belysning, evig lampe og vindusruter samt alt arbeid utført av snekker, maler, smed, glassmester, elektriker samt kunstnerens materiale og honorar (der står: og honorar!) beløper sig til rundt . . . 1000 — tusen — kroner! og er betalt. Det er da overkommelig! Den årlige leie (på 5-årig kontrakt) er 300 kr. Det kan jo greies av en krets av katolikker, som tillike fordele den ringe mengde brensel som går til vedopvarmingen den ene gang om måneden som kapellet foreløbig er i bruk, og bensinen til prestens bil mellom sig efter evne og vilje.

Rummelig — der er plass til ca. 30—40 mennesker — og økonomisk er her funnet en løsning som minner om Kolumbi egg: like så enkel som formålstjenlig — simpelthen genial!

Tre inn i ST. THØGERS KAPELL, Vendsyssels interimistiske helligdom, og nyt inntrykket av kjølig renhet, rettlinjert enfold, stillferdig harmoni. Intet forlorent, ingen pynt, intet jugl, intet simili, intet forstyrret eller fører øiet bort fra det sterke lille alter. Veggene er fløtegule, ru og rene — taket hvitt med helt enkel belysning. Lyset velder inn fra de rundbuede vinduer som førnevnte kunstner har dekorert, idet han har malt helgener i blyfarvet kontur — kun strek, ingen farve . . så fornemt kan det bli når man er fattig! Rummet er fylt med lys og klarhet — inventaret er enkelt og helt godt i sin nøytrale farve.

Altret er kubistisk: en sort blokk med gyllent listverk, gyllent kubisk Tabernakel med en stilisert kalk på døren, små lys i kubiske gylne staker, to slanke glass med blomster — og så kun krusifikset med de to innskrifter. På et sort kors er lagt et Corpus i lav relieff, tonet i milde freskofarver som svarer til veggens. Korset såvelsom platene med skriftens og liturgiens ord er av kryssfinér, kridert

og ærlig satt fast med synlige jernspiker.

En rolig verdig Madonna på veggen er trukket op med tempera på likeledes kridert finér og lett farvelagt — på samme måte Korsveien, som er uinnrammede plater, av format som et ark papir, med konturbilleder i rolig, ærlig strek. Innholdet konsentreres og forenkles ved at kunstneren kun avbilder to figurer på hver stasjon, kun på ganske enkelte tre. Under platene sitter det lille sorte trekors.

Kapellet er en liten perle fordi det forener de to fordringer vi må stille til et moderne kapell: **funkis** og **tradisjon**.

Funkis: ingen domkirke i en frisørsalong, men det det er: det indre av et kapell, hvis inventar og dekorasjon imorgen (om det skal være) kan flyttes over i et annet rum eller til en annen by. Billedlig, reelt, kunstnerisk og ikke givende sig ut for annet enn det er — helt i pakt med saklighet og 1936!

Tradisjon: Intet «moderne» påfunn, intet bizart eller villet «dansk», men helt bygget på alle tiders kirkestil og helt i pakt med den prunkløse katolisisme der er oss så kjær fordi den er evangelisk og middelalderlig-oldkirkelig. Her er løsningen for alle mindre steder!»

*

Med det samme vi her i «St. Olav» atter beskjeftiger oss med Nord-Jylland, vil vi benytte anledningen til — om enn litt sent, men bedre sent enn aldri — å korrigere vår omtale i «St. Olav» nr. 4 d. å. av sogneprest pater Brentiganis tale under kirkevigslen i Kristiansand. Vi kom i skade for å tillegge sognepresten en uttalelse om at landskapet Thy's navn skulde være utledet av navnet på dets vernehelgen St. Thøger. Det var en beklagelig inkurie fra referentens side.

7 kikkerten.

En innsender i Gamle Akers menighetsblad beklager sig over at ikke alle lutheranere forkaster krusifikset, som den katolske overlevering det er. Han erklærer det for forbudt, idet han henviser til 2. Mosebok 20, 5: «Du skal ikke gjøre dig noe utskåret billede eller noen avbildning av det som er oppe i himmelen eller av det som er nede på jorden eller av det som er i vannet nedenfor jorden». Og i denne forbindelse retter han en bebreidelse mot dem som har anbragt et krusifiks over kordøren i Uranienborg kirke. Men han er åbenbart ikke oppmerksom på at denne anvendelse av Bibelens ord også må ramme korset uten Kristi legeme — som man f. eks. har det på Indremisjonens store gård ut mot Sven Bruns gate! Hvis man imidlertid sammenholder den nevnte tekst med 3. Mosebok 26, 1, da blir det fullt forsvarlig å anvende både kors og krusifiks i bilder og avstøpninger. Der lyder det nemlig: «I skulde ikke gjøre eder avguder og ikke opreise eder utskårne bilder eller støtter og ikke sette stene med bilder i eders land for å tilbe ved dem».

Av denne tekst fremgår tydelig at dette Guds forbud er rettet mot avgudsdyrkelse og mot alt som kunde føre til at noen skapt gjenstand blev dyrket istedenfor den usynlige Gud. Efterat Gud er blitt menneske og har vist sig synlig på jorden i Jesus Kristus er det inntrått en vesentlig forandring. Som Paulus sier: «Han er den usynlige Guds billede» (Kol. 1, 15) og vi er «forutbestemte til å bli likedannet med hans sønns billede». (Rom. 8, 29). Må da ikke nettop den synlige avbildning av Kristus på korset være særlig tjenlig som middel til å holde minnet om hans lidelse levende i vårt sinn og til å vekke i våre hjerter den kjærlighet som kan forvandle oss til å bli likedannet med ham?

N. K. K. F.

Den internasjonale katolske kvinneunion oppfordrer alle til felleskommunion Maria Bebudelsesdag. N. K. K. F. vil delta med en felleskommunion søndag 29. mars. I St. Olavs kirke i Oslo vil det bli lest en messe for Unionens anliggender. Leddene anmodes om å slutte sig til denne felleskommunion hver i sin menighet og om mulig la den hellige messe lese i den samme hensikt.

Stenhuset i Gran.

Av JØRGEN KARLSEN. («Velgeren»).

Borte ved prestegården i Gran er det en merkelig stenbygning, som skal skrive sig fra det 13de årh. eller kanskje enda lenger tilbake i tiden. De lærde er ikke enige om hvorfor dette eiendommelige hus er blitt bygd.

Man har gjettet på at stenhuset kan ha vært et kloster, et hospis eller et gildehus i middelalderen, men ingen vet noe sikkert, for kilderne til våre middelalderlige minnesmerkers historie har dessverre ofte blitt borte for oss. Reformasjonsårhundredet — det 16de årh. — var en sorgelig tid for oss på mange vis. En vesentlig del av de katolske arkiver gikk tapt i vårt land, så vi mangen gang senere har måttet lese «mellem linjene» mer enn vi kanskje burde om ymse ting som det var interesse å få vite noe om. — Stenhuset har vært nevnt «Tavfernishus». — Det er trulig en sammenheng mellom det litt vestenfor liggende Sølsberget (sjeleberget?) og «sølehuset». Saml. Sølensskaret i Østerdalen og pilegrimsstiene gjennom det. Har noen plass ved eller på Sølsberget vært rastplass i middelalderen? «Sølstovfa» — «søl-(sål-) hus» og «konventhus». Såvidt vi kan

skjønne, er det ganske trulig at bygningen gjennom middelalderen godt kan ha vært nyttet tid efter annen både til et klosterlignende hospis, ei sjelestue (sølstovfa) som til et gilde- eller forsamlingshus (konventhus). Men dermed er jo ikke gåten løst med hensyn til årsaken hvorfor Stenhuset en gang vart bygd. Man har innvendt at hadde det engang vært et kloster på Gran, så måtte jo det være nevnt ett eller annet sted i våre jordebøker. Selv hospiset på Alvstad på Toten fins jo nevnt f. eks. i biskop Øysteins jordebok («Den røde bok»). Arvikar Lange nevner Stenhuset på Gran i sin klosterhistorie, og antar at det kan ha vært et hospis — et losjhus for pilegrimer og andre reisende. Prof. L. Daa kaller Stenhuset «en eiendommelig bygning fra 12te eller 13de årh. og i sitt slags næsten enestående i landet, men hvis historie er helt gåtefull». Han var inne på tanken om at det muligens kunde være blitt opført av en eller annen av de mektige Gransprestene til ett eller annet oiemed. Andre forskere har vært inne på den formodning at bygningen kan ha tilhørt Hamar-bispene og har blitt nyttet av bispene ved hans stevnemøter med geistligheten i den vestlige del av bispedømmet. «Konventhuset» skulde da kunne tenkes som et herregemakk o. l. At Hadeland i middelalderen hadde sitt gildehus som så mange andre av våre landsdeler, må jo tenkes rimelig. Gårdsnavn som Gilhus, Gildeskål o. s. v. sier jo litt om slike samlingsplasser i gammel tid. At Granspresten en gang kan ha vært en å ivrig gildebror at han har støttet opførelsen av et gildehus kunde nok være trolig, men at han lot det bygge av sten, tror vi ikke. Vi må derfor la tanken om et gildehus fare. Stenhuset på Gran har man hatt en annen hensikt med. Vi blir nødt til å se en sammenheng med Stenhuset og Maria-kapellet, den ene av søsterkirkene i Gran. Denne kirkes hensikt ser ut til å være likeså gåtefull som Stenhuset og kanskje noe yngre enn dette. Sagnet om de 2 søstrene som ikke tålte å se hinannen i den samme kirken og at den ene av den grunn lot bygge kirke for sig sjøl, må vi la fare. Det er nu for det første ikke et helt enestående sagn som bare er knyttet til Granskirkene, og for det annet var det jo mindre trulig at en liten privatkirke vart bygd op av stein. Hensikten måtte da ikke bare ha vært å undgå den andre søsteren, men også splitte kirkelyden. Den eneste norske videnskapsmann, som mente å kunne dokumentere at Stenhuset på Gran var rester av ett av de eldste klostre i Norge, var biskop dr. A. Chr. Bang. Han anfører i sin bok «Den norske kirkes historie» s. 158: Cistercienserklostret på Gran. Nu skal Bang ha sine opplysninger fra et tysk-østerriksk skrift, hvor Gransklostret står nevnt på følgende måte: «Gradicum (Gran) in Norwegia diccecis anno 1167». Stenhuset skal altså efter dette være anlagt omtrent samtidig med klostret på Hamar — i det 12te årh.

At klosteret nevnes som et cistercienserkloster gjør Bangs opfatning nokså trulig. Cisterciensenserordenen gikk ut fra klosteret Citeaux (Cistercium) i Frankrike omkr. 1100-tallet. En av disse munkenes første programposter var misjonsarbeide. De gikk i grove kvite kuffer og var henvist til å ernære sig av jordbruk og fedrift.

For cisterciensene må Oplandene i 12te årh. ha budt på et lokkende misjonsfelt, lite fortrolig som folk her var den gang med katolsk folkereigion. Men et klosteranlegg i landets indre skulde snart syne sig å ha ubetydelige utvik-

lingsmuligheter. St. Olavsklosteret på Hamar gikk snart over til dominikanerne, og det andre klosteret derborte var visst nærmest et sykehus i pilegrimsferdenes beste tid. For øvrig blomstret de mange klostre best ute ved kysten i vårt land. Her var det en livligere trafikk og ofte også en tettere busetning. — Den katolske kirke gjorde i det 12te årh. flere kraftige fremstøt, og klostrene grodde op over hele kristenheten. Vårt land fikk også flere av dem. Pilegrimsferdene gjennom landet til Hellig-Olavs grav i Nidaros var den gang i en livlig sving, og veien gikk gjennom Gran over Toten forbi Eidsvoll og videre gjennom Hamar og nordover. På denne veien fantes det flere tafermishus, sjelehus, for de reisende. At Granspresten som var en av domherrene på Hamar og kanskje opprinnelig en cistercienser munk, kan ha beveget sin orden til å anlegge Stenhuset som begynnelsen til et kloster, er trulig. Mariakapellet må da ansees som klosterordenens kirke, hvor både pilegrimer og andre kom sammen til messe, for messen vilde man gjerne lytte til når man var på reise i de tider. — Fra Grans prestegård til neste stasjon — hospiset på Alvstad — var det en rimelig dagsreise, 3 a 4 mil. En stasjon for reisende ved Grans prestegård var visstnok selvsagt for pilegrimsstrømmen sørfra, og at et større innrykk i prestegården og

Nikolaikirken (Menighetskirken) av fremmede vart følt som et trykk er ikke så underlig. Det var derfor best å få de fremmede på litt avstand. En og annen syk var jo også med i følget til Nidaros. Det ser jo ut til at det har vært sterkere krefter enn de som Grans menighet rådde over, som kunde bygge den massive Nikolaikirken, og at de økonomiske krefter som reiste Stenhuset og Mariakapellet har vært sterke og målbevisste forstår vi godt. De bygde ikke av tre for den nærværende tid, men de bygde for fremtiden — av sten.

At den organisasjon som lot opføre Stenhuset, hadde regnet med å tjene penger ved gaver og salg av mat og drikke til de veifarende, må ansees som utvilsomt. Men kommet i gang har altså ikke anlegget kunnet bære sig, og cisterciensene som ute i Europa forøvrig også hadde nok å gjøre med sine store klosteranlegg, har ved ikke kunnet holde sitt anlegg på Gran. Pilegrimsferdene tok en østligere vei fra Oslo nordover, og det ikke helt utviklede anlegg blev kun et sjelehus, et midlertidig opholdssted for fremmede under Grans prestens administrasjon. På den måten må vi tenke at huset gikk over til å bli endel av Grans prestegård, hvor det siden blev nyttet både til «herregemak» og møtesal (konventhus). — I reformasjonstiden og utover blev det gjerne ansett for god lutherdom å tie de katolske levninger ihjel når de ikke kunde drives ut med makt. Stenhusets hensikt har også utvilsomt blitt tiet ihjel.

Biskop Jens Nilsson som visiterte Gran kring 1600-tallet, nevner ikke Stenhuset med et ord i sin visitasbok, skjønt han for øvrig omtaler severdigheter av ymse slag både her og der. — Ved å støtte sig til Bangs antagelse om stenhuset som restene av et kloster — det behøver forresten ikke å ha vært noe mer til anlegg enn det som nu står tilbake — kan vi få en mening i både med dette og Maria-kirkens hensikt. Om kilden er her i landet til om disse ting, så har vi ingen grunn til å avvise Bangs antagelse om hensikten med bygningen på Gran. De deler i så måte skjebne med mange andre mindre klosterinstitusjoner i vårt land. —

Filmen

Kirken gjennom to tusen år.

Det arbeides fremdeles med å finne en ordning, så denne høist interessante film kan bli fremvist i Oslo. Det er ennu ikke mulig å si noe bestemt om det vil lykkes, men det synes som om saken er i god gjenge.

Herhjemme.

Det henstilles til allè katolske damer å gi møte på N. K. K. F.'s håndarbeidsaften onsdag 18. mars. I annonsen på tredje omslagsside vil man lese sig til det utmerkede program og alle som var på den lignende aften ifjor vil huske hvor hyggelig den var. Sist, men ikke minst, bør damene ha det gode formål i kjærlig erindring!

STABEKK'S lokalledd av St. Olavs forbund hadde vært så heldig å få fru Paula Messel til å holde et lyn-kursus i økonomisk matlagning, bakning etc. — fordelt på 2 aftener, siste gang den 5. ds. Fru Messels landskjente navn hadde samlet et interessert publikum som med spendt opmerksomhet fulgte fruens demonstrasjoner og forklaringer. — Man er i almindelighet ikke nettop innstillet på å ha det morsomt på matlagningskurser, men fru Messels vidt og sprudlende humør gjør det hele til en fest! — Både sognepresten, pater de Paepe og formannen herr O. Melbye, takket fruene under begeistret tilslutning fra de tilstedeværende for de samtidig både lærerike og underholdende aftener.

Ad.

og derute —

VATIKANBYEN. — Der arbeides nu med intens iver på den store internasjonale katolske presseutstilling og de fleste kulturstater kappes om å gjøre denne manifestasjon av katolsk tro så glimrende og teknisk fullkommen som mulig. Fra England, Irland, Frankrike, Østerrike, Amerika og Kanada er kommet arkitekter og dekoratører som arbeider på de respektive lands stands og paviljonger. Østerrike alene deltar med 12 dagblad, 44 ukeblad og 150 tidsskrifter — og England har anmeldt 330 publikasjoner.

BELGIEN. — I Belgien gjøres nu store forberedelser til å motta de jordiske rester av pater Damiens, de spedalskes apostel. Den offisielle høitidelighet vil finne sted den 3. mai i Antwerpen og alle aviser bringer daglig beretninger og bilder fra de forskjellige etapper av hjemferden. I St. Francisko var der således utkommandert en æresvakt av 800 amerikanske soldater, som ledsaget den belgiske helt og martyr for den kristne nestekjærlighet på veien til havnen.

Redaktør: Mgr. Irgens.

K. Grønli's Bok- & Akcidenstrykkeri, Oslo.